

Femte budet

Denna gång hava vi att höra Herren Kristus själv. Det femte budet var det första bud, Kristus förklarade (Matt. 5 kap.); ty i synnerhet inför detta bud trodde sig fariséerna vara rättfärdiga. Det är ock endast Herren Kristi förklaring, som skall giva oss det ljus över detta bud, att det kan gripa oss allesammans, då eljest nästan alla människor anse sig hava ingenting att göra med femte budet. Huru ofta har dock detta bud, genom Kristi förklaring däröver gjort annars fromma människor till alldeles jämmerliga syndare, gjort, att även sådana, som velat vara något helt annat än världen, nämligen andliga och gudliga människor, hava icke blott blivit gruvliga syndare, utan till och med fördömda, d. ä. upptäckt, att de varit på en ond väg stadda och under Guds vrede, såsom förhållandet är med den, som kan hysa hat till en människa!

Men låtom oss nu se, huru Herren Kristus talar. Han hade först betygat: *Jag säger eder, att om eder rättfärdighet icke övergår de skriftlärdas och fariséernas, skolen I icke inkomma i himmelriket.* Då ger han genast exempel på, hurudan fariséernas rättfärdighet var, och vad däremot Herren Gud fordrar i sin lag. Han säger: »I haven hört, att det är sagt till de gamla: *Du skall icke dräpa*; men vilken som *dräper*, han skall vara skyldig under domen. Men jag säger eder: var och en som *förtörnas* på sin broder, han skall vara skyldig under domen; och vilken som säger *raka* * till sin broder, han skall vara skyldig under stora rådet; och vilken som säger *dåre*, han skall vara skyldig till eldens helvete.» Hör här, huru Herren Kristus förklarar det femte budet. Fariséerna hade väl budets ordalydelse riktig, men deras skrymtaktiga sinne och utläggningar däröver ville under ordet *dräpa* icke förstå något mer, än själva den blodiga gärningen; de bekymrade sig icke om *hjärtat*, att de där hyste vrede och hat, eller att de med hårda och skymfande *ord* sårade sina medmänniskor.

Detta höllo de för ett intet. Sådan var den fariseiska fromheten, och sådan är den ännu i dag. Det var nu om en sådan rättfärdighet Kristus uttryckligt förklarade, att om vi icke hava en bättre rättfärdighet, skola vi icke inkomma i himmelriket - och måtte var och en här stanna inför Herren och betänka detta! Ty det är en djup villfarelse i allas vår natur, att vi se blott på gärningen och låsa icke förstå, att Gud ser redan på hjärtat. Hörom nu Herren Kristi ord: »Men jag säger eder» - här talar nu han, som var kommen från Faderns sköte, den utlovade »profeten», som skulle hava Faderns ord i sin mun (5 Mos. 18: 18) - jag säger eder, att det femte budet har denna betydelse, att »var och en som förtörnas på sin broder, han skall vara skyldig under domen», d. ä. under samma dom, som en mördare. Så ser Guds ögon efter hjärtat, så dömer Gud. »Och vilken som säger raka till sin broder», d. ä. låter vreden utbryta i skymford och bittra, föraktliga åtbörder, han är inför Gud lika brottslig, som den missdådare, vilken hos eder endast kan dömas i det stora rådet i Jerusalem, och då till den nesligaste död och bortkastelse.

Herren Kristus nämner här olika grader av synden och även olika grader av straff för densamma, och begagnar därvid till form och ledning för sin framställning judarnas vanliga lagskipningsform. Såsom den rätte mästaren att tala, ville han med denna form väcka de förblindade judarna till uppmärksamhet, desto kraftigare slå ned över deras falska väsende och säga dem: »I menen eder med stor nitälskan och fullständighet hålla det femte budet i helgd, då I inför lägre och högre domstolar beivren varje mordgärning och efter olika omständigheter och grader av brottslighet axstraffen dem; men jag säger eder, att Herren Gud skall lika strängt beivra och straffa en hel rad av brott, som I hållen för intet, som I själva dagligen begån, så att I alla skolen dömas och straffas såsom illgärningsmän. Var och en som *förtörnas* på sin broder, han skall vara skyldig under domen; men vilken som säger 'raka' till sin broder, han skall vara skyldig under stora rådet; men vilken som säger 'dåre', han skall vara skyldig till eldens helvete.»** Men jämte det, att Kristus ville säga judarna detta, så har han ock, med uppräknandet av olika grader av synden och av straffet, utan tvivel velat giva oss tillkänna, att straffet skall bliva allt större och svårare, ju mer ondska och synd som utövas.

Ty såsom han sade till Pilatus: »Den har större synd, som har antvardat mig åt dig», och såsom han för olika städers större och mindre brottslighet utropade ett drägligare eller svårare ve, så skall alltid straffet tillmätas efter syndens beskaffenhet, samt efter det mått av ljus, syndaren ägt. Detta ligger nödvändigt i Guds oändliga fullkomligheter. Må man allenast märka, att redan den första graden av synden, blotta vreden i hjärtat, är för den helige Gudens dom en orsak till döden; såsom Kristus här visar, då han säger: »Var och en som förtörnas på sin broder, han skall vara skyldig under domen», vilket var uttrycket för dödsdomen i vanligare fall. Vi veta ock den heliga lagens domsord:

»Förbannad vare var och en, som icke förbliver vid allt det, som är skrivet i lagens bok, så att han håller det;» och en apostels ord i nya testamentet: »Om någon håller hela lagen, men felar i ett, han är saker till allt.» Därför slutar ock Kristus sin förklaring av lagen så: »Varen fullkomliga, såsom eder himmelske fader är fullkomlig.»

Måtte vi nu i Herren Jesu namn, eller för hans heliga och sannfärdiga ord besinna, vad Herren Gud i detta sitt bud kräver. Antingen skall du vörda Herren Kristi förklaring, eller ock må du på stunden kasta allt Guds ord bakom dig, bortkasta all tro och kristendom; ty du hör ju här den Herren, som är hela skriftens kärna och besegling - den Herren, som sist skall komma i himmelens sky och döma all jordens krets. Och om vi nu rätt giva akt på denna Herrens förklaring, så skola vi finna, att Guds blick och tankar äro något djupare än våra, att Gud ser på den invärtes människan, att den store skaparens och andarnas Fader har vår ande, vårt hjärta, våra innersta tankar för sina ögon.

Han menar med ordet »*icke dräpa*» mycket mer, än att du icke skall beröva en människa livet. Han ser icke blott på din hand, utan på *dig*, ditt hela väsende, ditt hjärta, dina sinnesrörelser, din tunga, din blick, din hemligaste mening, ja, på din kärlek eller kärlekslöshet. Ty han säger: *Du* skall icke dräpa - och vad betyder ordet *du*? Sannerligen icke din hand, din tunga eller någon viss lem, utan visserligen hela människan, och i första rummet *själen*. Ty om jag säger: du skall icke göra det eller det, så talar jag ju icke till handen, utan till hela personen. Ja, om jag ock sade så: din hand skall icke göra det, så talade jag ändå icke egentligen till handen, utan till dig själv, till din själ, ditt förstånd och hjärta, vilka befalla över handen; ty handen är blott en tjänare under själen, förståndet. och viljan. Så kunna vi då förstå, att Gud ser på den invärtes människan.

Därför betyder det ordet: *du skall icke dräpa*, detsamma, som om han sade: »allt, vad i dig är, skall icke dräpa, och så mångahanda sätt att dräpa som man kan uppfinna, det må vara med handen, tungan, hjärtat, eller med tecken och åtbörder, med vreda ögonkast, eller med öron, som icke vilja höra talas om någon, det kallas allt att dräpa; ty där är hjärtat och allt i dig så sinnat, att du för Guds ögon är en mördare.

För att då samla och sammanfatta vad som förbjudes i det femte budet, så förstå vi allra först själva gärningen, *dråp*, att ingen människa, såsom sådan, har rättighet att förkorta någon människas livstid - ingen människa, såsom sådan - det vill säga: om överheten till livet straffar missdådare, så är detta icke någon människas, utan *Guds* gärning, vilken har i sin lag givit uttryckliga befallningar om människors avlivande och därtill förordnat överheten, att den icke skall bära svärdet förgäves; ty den är »*Guds tjänare*, en hämnare, till straff för den, som gör det onda» (Rom. 13: 4).

Om soldaten i krig eller bödeln på avrättsplatsen på överhetens befallning dödar, så är det icke soldaten eller bödeln, som gör det, utan överheten, vilken är »*Guds tjänare*»; det är således Gud, som genom dessa dödar. Vad Gud gör, är gott och heligt, även då han dödar, evad han gör det genom ett åkslag, genom en sjukdom eller genom sin tjänare överheten. Likasom Gud, den allsmåttige skaparen, gör levande, så kan han ock döda vem han vill. Men honom allena tillhör det. Om en människa på eget bevåg förstör ett människoliv, sitt eget eller en annans, så ingriper hon uti Guds majestätsrätt, som skapat och äger alla människors liv; ja, hon förgriper sig på Guds dyraste verk och egendom på jorden, *Guds avbild*. Detta är nu själva den förskräckliga gärningen, som Gud i femte budet förbjuder.

Sedan förbjuder Herren Gud också varje den ringaste början till dråp, även om gärningen icke helt utföres. Därtill hörer först allt vad Herren Kristus anfört i den förklaring, vi nu betraktat; ty redan hjärtats vrede, som vanligen icke kan döljas, utan yttrar sig åtminstone genom ett mörkt ansikte eller med bittra ord och åtbörder, ja, t. o. m. blott med suckande, såsom aposteln säger: »Sucken icke emot varandra» (Jak. 5: 9), blott denna vrede är icke allenast syndig inför Guds ögon, utan är också ett i gärning börjat dråp, emedan blotta vreden och hatet är för den, som vet sig vara föremål därför, något, som plågar och fräter på hans liv; såsom Syrak säger: »Nit och vrede förkorta livet (både hos den vreda människan själv och hos den, som är föremål för vreden), och sorg gör mannen gammal, förr än tid är.»

Korteligen: allt vad någonsin av ett bittert, hatfullt, avundsjukt, hämndgirigt och kärlekslöst sinne mot nästan blir tänkt, talat och gjort, det är en synd mot det femte budet, det är dråp för Guds ögon. Här t.

ex. straffar en fader i otyglad vrede sitt barn. Han är visserligen den rätta personen, att straffa det, men vi tala om den, som icke gör det av kärlek, icke av nit och omsorg om barnets väl, utan av vrede, av ett retat sinne och i otyglat raseri. I straffets ögonblick tänker han icke på, vilken skada hans barn kan taga till kropp och själ; han söker blott tillfredsställa sin lidelse. Står icke den fadern där som sitt barns mördare? Där utgjuter en vredsint moder, bittida och sent, sitt hjärtas lidelse på sitt barn, med idkeligt och planlöst bannande och straffande för stort och smått - och besinnar icke, vilka frätande glöd hon därmed lägger på barnets både andliga och lekamliga livskraft. Vad är, en sådan moder inför Gud? Vi tala om en, som regeras blott av sin otyglade vrede. Hon är intet bättre än sitt barns mörderska. - Här rasar en man i vild, ohejdad vrede mot sin maka, mot vilken han skulle öva all ömhet och förståndighet, fördragsamhet och överseende; där plågar en ondsint hustru dag och natt sin man med bittra, stickande ord, med ett kallt, kärlekslöst väsende; här driver en girig och obarmhärtig husbonde sina tjänare långt utöver deras kroppskraft o. s. v. Vad är nu allt sådant inför Guds ögon? Det är icke blott inför Guds ögon, utan ock i verk och gärning intet annat än påbörjade mord. Och all denna vrede, denna skoningslösa bitterhet mot medmänniskor, huru skall den behaga den milde, barmhärtige Herren? - han, som hade ett så ömt och hult hjärta, att han icke ens kunde tåla, det hans lärjungar onödigtvis blott *brydde* och *bekymrade* en människa (för det hon hade »förspillt» den kostliga smörjelsen på hans huvud). *Låten henne vara*, sade han, *varför gören I henne bekymmer?* (Mark. 14: 6).

Märk! blott att »göra henne bekymmer» kunde han icke tåla. Se här vår Herre Kristi hjärtliga ömhet, att han icke blott ser på stora, väsentliga skador, utan ock aktgiver på ett svagt hjärtas känslor. Man kunde säga: Kvinnan dog ju icke, därför att hon fick en förebråelse. Alldeles rätt. Men så ömt och grannlaga är Herrens hjärtelag, att han till och med aktar på våra svaga hjärtans känslor. Blott att tvenne systrar hade sorg över sin broders död, gjorde, att *han grät* med dem. Blott att folket i öknen kunde hungra, väckte hans deltagande. Blott att hans lärjungar hade sorg i sina hjärtan över hans bortgång, gjorde, att han höll ett långt tröstetal till dem och talade med dem såsom en öm moder med sina små barn: »Emedan jag har sagt eder detta, har bedrövelsen uppfyllt edert hjärta; men varen icke bedrövade, jag skall åter se eder, och edert hjärta skall glädjas; I skolen hava frid i mig, I världen haven I betryck» o. s. v.

Av allt detta se vi, vilken hjärtlig ömhet Herren Kristus hyser för människorna, även för deras *känsla*; och då kunna vi lätt räkna ut, huru det skall behaga honom, då vi med vrede i hjärtat, med bittra ord eller ovänligt ansikte såra varandra; räkna ut, huru han tvärtom vill, att vi skola hava akt på varandras *känsla* och icke onödigt såra och bedröva en människa. Det är ur denna gudomliga kärlek och ömhet om människorna det femte budet härflutit, med dess djupa och grannlaga betydelse, att vi icke skola »förtörnas» på vår broder, icke säga »raka» eller »dåre», d. ä. icke på något sätt, med ord eller tecken, såra och bedröva vår nästa.

Men till dessa gärningar, varmed vi rent av börja ett dråp, hör ock att frantaga sin nästa hans bärgning, eller att icke hjälpa den för sitt liv nödställd. Då skriften säger, att »den som frantager någon hans bärgning, han dräper honom» (Syr. 34: 26), så ligger ock däri, att om du ser din nästa vara nödställd, men tillsluter ditt hjärta för honom, icke giver honom det han för sitt liv behöver, då gör du så mycket, som på dig ankommer, för att dräpa honom; ty om alla gjorde på samma sätt som du, så bleve den nödställda människan verkligen dräpt, och du har då varit med i det dråpet, du är då även i gärning delaktig i ett mord, lika visst som den, vilken ser sin nästa uti eld- och vattunöd och icke söker rädda honom. Men om dessa gärningar, hjälpa, låna, giva, därom få vi framdeles höra mer av Kristi förklaring däröver.

Äntligen hava vi sett och redan till en del betraktat, att även om vi icke med ord eller gärning inför nästan förråda vårt hjärtas vrede eller ondska, är denna ondska dock inför Guds ögon ett mord; såsom Kristus sade: »Var och en, som förtörnas på sin broder» etc.; och åter säger aposteln: »Var och en som hatar sin broder, han är en mandråpare» (1 Joh. 3: 15). Den helige och kärleksrike Guden fordrar bestämt och ovillkorligt, att hjärtat skall vara fritt från all vrede, hat eller avund. Även med den doldaste vrede i ditt hjärta står du för den helige Gudens ögon såsom en mördare.

Redan en hastig överilning är en synd, som fördömer dig, om den icke avtvås med Kristi blod; men om vreden får förbliva i hjärtat och rota sig till hat och oförsonlighet, då är du därigenom rent av

utestängd från nådastolen, så länge du icke vill låta vreden fara. Och alla dina religionsövningar och allt vad gott du nu vill göra, är ett vederstyggligt skrymteri för Guds ögon, så länge du icke vill höra hans ord och förlika dig med din nästa.

Detta har Herren ofta och uttryckligt förklarat. Och därom följer nu i vår text (Matt. 5: 23, 24): *Därför, om du offrar din gåva på altaret och där kommer ihåg, att din broder har något emot dig, så lägg där din gåva ned framför altaret och gå först bort och förlik dig med din broder och kom sedan och offra din gåva.*

Här se vi något mycket tänkvärt, nämligen att Herren icke talar till något grovt och gudlöst folk, som icke övar någon religion, utan talar till så fromma och gudliga människor, som »offra honom gåvor på altaret». O, du gudomliga öga, du ser allt vad som sker! Det var fordom såsom nu. Fariséerna voro ett mycket religiöst folk, som med stort nit yrkade på lagens bud och gjorde många lagens gärningar, höllo långa böner, fastade, gävo tionde av allt det de ägde, gävo allmosor åt de fattiga och offer åt Herren Gud; men mitt under alla dessa religionsövningar kunde de i all tysthet hysa uti hjärtat hat och avoghet mot medmänniskor, ja, mot Kristus och hans lärjungar.

Här har nu Herren riktat udden rakt mot själva hjärtat i detta fromma skrymteri. Han skådade, huru de hade det inuti hjärtat. Så ser han ock nu ibland Guds barn sådana, som vilja vara ett heligt folk, frambara många offer åt honom, nämligen av böner, andaktsövningar, andlig verksamhet, allmosor till de fattiga m. m., men som tige med, att de på samma gång i sitt hjärta hysa hat, avund och hemligt agg mot en eller annan medmänniska: då möter han dem i deras hemliga falskhet och säger: »Gå bort med alla dina offer, böner, andaktsövningar, nattvardsgångar, så länge du spelar falskt inför mig; jag har velat, att du skulle i hjärtat vara god, ödmjuk, mild, icke hata eller avundas din nästa; så länge du icke häruti hör mig, vill jag ingenting hava av dig; *lydnad är bättre än offer*; gå bort och förlik dig först med din broder, kom sedan och offra din gåva».

Korteligen: Herren Kristus ser dig i hjärtat och säger så: Besvåra dig icke med någon religion, så länge du icke vill göra min vilja; och den är: var först mild och ren i hjärtat från den vederstyggliga vreden, hatet, avunden, agget. Så länge du icke vill låta ondskan fara, så var borta från Gud, från bönen och från nattvardsbordet.

Men huru kan det tillgå, att de, som vilja öva gudaktighet och frälsa själen, kunna på samma gång i sitt hjärta hysa något så fördömt och vederstyggligt, som hatet är! Detta sker först därigenom, att hjärtat är tjusat, förblindat och försoffat; för det andra därigenom, att de överkläda sitt hat med namn och anseende av ett *rättvist och heligt nit*. Därom säger Luther: »Denna last är den allra fagraste bland alla; det är ingen, som så artigt kan putsa och smycka sig med sken av helighet, varunder många människor bedraga sig och andra och se icke, huru de av hjärtat hata nästan eller hysa ett hemligt agg mot honom; de vilja likväl vara fromma, tjäna Gud och, såsom han här säger, *gå till altaret och offra*, menande, att det med dem står rätt väl till.

Det kommer därav, att de hava till hands den prydnaden och vackra täckmanteln, som kallas zelus justitiae, eller en dygd, som älskar det rätta och vredgas mot det onda och falska. Här kommer den fromme skälmen, hänger nämnda mantel om sig och säger, att han gör allt av kärlek till sanning och rättfärdighet och har rätt och billig orsak för sin vrede, den är blott ett *heligt nit*; såsom nu många äro fulla av giftigt hat, avund och bitterhet mot de våra och göra sig intet samvete däröver, ty allt är idel fromhet och helighet; ty de säga, att de hata kätteriet och sålunda måste deras hat bliva stor dygd, ett heligt nit och månhet om sanningen; och är dock i grunden intet annat, än ett giftigt hat och agg, som icke kan annorlunda bevisa sig och utbryta.

Således finnas många, även artiga, anständiga, lärda och för övrigt rättskaffens människor, som gå i hemlig vrede, avund och hat och däri förbittras, att de aldrig bliva det varse, och förbliva alla i det *självgjorda medvetandet*, att de göra det för sanningens och rättfärdighetens skull. Ty täckmanteln är för vacker och bländar för mycket, så att ingen dristar kalla dem annat än rättskaffens fromma människor. Därav bliva då till slut förstockade hjärtan, vilka stärka och förhärda sig i den giftiga lasten. Och detta är dock dubbel ondskan: först, att hjärtats grund är full av vrede, hat och avund; för det andra, att detta allt icke vill vara synd eller ont, utan skall kallas en dygd.

»Se, därför varnar Kristus så allvarligen, att *var och en* här skall se sig väl före, att han icke bedrager sig med sådant skrymteri och falskt sken. Ty ingen tror, huru enfaldig denna lära är, och likväl träffar så stort och förträffligt folk. Ty med dessa ord: *Om du offerar din gåva på altaret*, visar han ju klarligen, att han talar om dem, som tjäna Gud och vilja vara Guds rätta barn och hava det beröm, att de äro blomman för alla. Vad fattas dem då? Intet, utom det att likväl under tiden deras hjärta är fullt av hat och avund. Käre, vad betyder det, att du utan återvändo beder, övar Guds ord, giver alla dina ägodelar för Guds skull, späker din kropp och gör en gång till så många goda gärningar, men lämnar emellertid Guds bud därhän, vilket han vill hava hållet, gör dig intet samvete däröver, att du skymfar och smädar folk, och vill likväl vara synnerligen helig och göra åt Gud stora offer? Det är alldeles så, som om någon hade stulit eller rövat en stor summa penningar, men sedan giver därav en allmosa för Guds skull. Sålunda bedraga de Gud (nej, sig själva) med det vackra skenet, såsom skulle han nu anse dem för idel levande helgon.»

Men här torde någon fråga: »Finnes det då ingen helig vrede, intet rent nit om sanning och rättfärdighet? Skall varje yttring av sådan ton nödvändigt vara av syndig vrede, av hat och avund? - Svar: Det finnes visserligen en helig vrede, en ren nitälskan om sanning och rättfärdighet, som Luther kallar »en till vrede upptänd kärlek», när det är blott på nästans väl och Guds ära du har dina ögon riktade, och ditt nit vänder sig blott mot det syndiga, falska och farliga, icke mot person. På sådan helig vrede hava vi exempel hos Herren Kristus själv och alla hans förnämsta tjänare; och vem skulle annars kunna sköta sitt ämbete såsom lärare, domare, fader, moder etc., om det icke funnes något heligt nit, som ikläder sig gestalten av vrede? Ja, varje enskild kristen kan ock upptändas av heligt nit för människors väl och Guds ära. Allenast förgät icke, att Gud har ögon att genomskåda hela ditt hjärta och varje dess rörelse. Han ser det, han ser, om det verkligen är detta kärlekens nit för nästans väl, som driver dig, och då ett nit endast mot det syndiga och skadliga, som du ser, icke mot själva personen. Vill du veta, om det är rent och heligt nit, som driver dig, så lägg handen på ditt hjärta, eller sträck henne upp mot det allseende heliga Vittnet i himmelen och fråga dig inför hans allvetenhets blick, om det är något enskilt förhållande, som gjort, att du fått ett avogt öga på den och den personen, så att allt, vad han sedan talar eller gör, kan icke rätt behaga dig, ja, att du rent av *söker* att finna fel hos honom.

Tänk, om du då finner eller vet med dig, att den första eller egentliga grunden till din känsla av ovilja och agg mot honom var den, att han den och den gången förnärmade dig, att han t. ex. icke visade dig tillbörlig aktning, utan tvärtom tycktes förakta dig; eller att han kanske har talat illa om dig på din rygg och sökt vanställa dig inför människor; eller kanske han sagt dig dina fel, gjort dig någon anmärkning, som var så sann och träffande, att den just därför blev bitande; eller - låt oss se! - kanske du icke kan tåla honom blott därför, att han är mera ärad, prisad och avhållen än du, eller kanske mera lycklig här på jorden. Så argt är människohjärtat, att det, tvärt emot att älska sin nästa såsom sig själv, kan rent av lida av att nästan är mera lycklig, ärad och älskad och för sådan orsak hysa hat till honom. Om nu någon av de uppräknade orsakerna - eller kanske någon större, verkligt liden oförrätt - varit första grunden till ditt nit mot en människa eller en viss hop människor, då måste du väl förstå, att ditt nit är icke heligt, utan intet annat än den vederstyggliga och giftiga vreden och ondskan i hjärtat. Gud hjälpe dig då! Du hör här av Kristi mun, att, utan avseende på huru stort eller litet skäl du har till missnöjet med din nästa, om du blott hyser det och icke vill förlika dig med honom, icke allvarligen ropar till Gud om förlossning från din ondskan - om du således icke uppskattar din egen stora skuld inför Gud samt Guds förlåtelse så högt, att du fördenskull vill förlåta alla människors ondskan - nej, du hatar och fortfar att hata din nästa, så är du därigenom skild från nådastolen, och Gud skall så länge icke heller förlåta dig (Matt. 6: 14, 15; kap. 18: 35).

Och detta så sant Herren Kristus icke kan ljuga. Om du då vill fly till bönen och nattvarden, vill tjäna Gud och göra många goda gärningar, men hyser hat och agg mot din nästa, talar illa om honom på finaste sätt, för att vanställa honom inför människor, så säger Kristus här, att han avskyr allt det heliga, du på samma tid gör, vill ingen tjänst, intet offer hava av dig, ingen gudaktighetsövning, så länge du icke lyder hans ord och först blir i hjärtat vänlig mot din nästa. All din tro och gudstjänst är falsk, alla dina strävanden fåfånga, så länge du icke hör din Herres röst. Han har både skapat och dyrt återlöst dig, så att han har all rätt att fordra av dig, att du för hans skull förlåter allt, även de oerhördaste förolämpningar och lidanden av människor, vilka lidanden dock endast kunna gälla denna korta tid; och Kristus har med sin död frälsat dig för evigheten. Därför fordrar han här ovillkorligt, att du skall av hjärtat förlåta allt, vara försonlig och god även mot den svåraste människa. Herren Kristus, på

vilken du tror, till vilken du beder, och vilken du vill i din, dödsstund anropa, han har sagt detta.

Nödvändigheten av detta bud ligger egentligen uti människornas stora ondska och de oändliga frestelser till vrede och otålighet, som därav härflyta. Om blott din granne ser, att du har mera lycka och välsignelse, bättre hus och gård, mera anseende bland människor, strax förtryter det honom, han avundas dig och talar sedan intet gott om dig. När du nu erfar detta, då vill genast ditt hjärta uppretas till vrede och hat mot honom, så att du ock säger intet gott om honom. En annan måste dagligen lida av en trätosam tunga, en genom beständig ondska så plågsam medlem av huset, att det fordras mer än mänskliga krafter, för att icke bliva övervunnen av det onda och falla i vrede, kiv, nit, trätor och hat. En tredje ser sin hela framtids lycka förstörd, såsom han menar, genom en viss människa, måste i många årtal släpa sig fram genom fattigdomens mödor och äta dess knappa bröd, förbittrat genom tanken på den, som varit en orsak därtill, varjämte djävulen dag och natt blåser på glöden och eldar under hjärtats ondska, grämelse och hat. Vilka förskräckliga mäktiga frestelser äro icke här! - ja, så svåra, att man icke kan begripa, huru ett människohjärta kan undgå att stanna i själva det fördömda hatet. Men ett sådant underligt Guds verk medför den sanna nåden i hjärtat; och det är denna nåd, vi nödvändigt måste hava. Därom handlade vi utförligare, då vi av Matt. 5: 24 sågo, huru Herren icke vill emottaga något offer av dig, om du icke förlikat dig med din broder.

Och därom tillägger han nu ytterligare i v. 25, 26: »Var mot din vederdeloman benägen till vänskap snart, medan du ännu är med honom på vägen, att icke din vederdeloman må antvada dig åt domaren och domaren antvada dig åt tjänaren, och så skall du kastas i fängelse. Sannerligen säger jag dig: du skall icke utkomma därifrån, förrän du har betalt den yttersta skärven.» Märk! »medan du ännu är med honom på vägen». Detta liknelsespråk antyder: »I ären bägge vandringsmän till ett och samma stora, betänkliga mål, evigheten. Om I icke bliven förlikta, medan I ännu ären på vägen, utan ingån i evigheten med oförsonliga hjärtan, så följer där en dom utan barmhärtighet, efter I icke, medan nådetiden varade, haven rätteligen sökt och därför icke heller övat barmhärtighet.» Domaren låter kasta dig i ett fängelse, varom Herren häpnadsväckande bedyrar: »Sannerligen säger jag dig, du skall icke utkomma därifrån, förrän du har betalt den yttersta skärven.»

Ack, att dock varje människa ville i tiden besinna sådana ord av denne Herrens mun! Du skall nödvändigt här hava ett sinne, som är benäget till vänskap - om vederdelomannen är obenägen därtill, det hindrar icke din salighet, utan endast hans; men du måste vara benägen till vänskap och gärna förlåta allt, vad en människa förmår tillfoga dig, blott du måtte få hava förlåtelse hos din Gud - du skall nödvändigt hava ett sådant sinne i tiden, eller ock vara evinnerligen bortdriven från Gud.

Men Herren Kristus har icke hastigt lämnat detta bud. Det finns icke något bud, som han med så många ord inskräp och förklarat, väl vetande, huru många och svåra frestelserna mot detta bud äro. Sedan han i v. 27-37 talat över tvenne andra bud, återtager han det femte igen, v. 38, och säger: »I haven hört, att det är sagt: öga för öga och tand för tand. Men jag säger eder, att I icke skolen motstå den, som är ond; utan om någon slår dig på det högra kindbenet, så vänd honom ock det andra till; och om någon vill gå till rätta med dig och taga din livklädnad från dig, så låt honom ock få manteln med.» Här visar Kristus, att hans efterföljare skola alldeles avsäga sig alla anspråk på rätt och rättvisa i världen och hellre anse sig såsom givna till pris för all världens ondska och orättvisa. »I skolen icke själva stå emot den, som är ond, utan om någon slår dig på det högra kindbenet, så vänd honom ock det andra till.»

Detta Kristi bud har varit en svår stötesten. Det har förekommit många alldeles för strängt. Somliga hava rent av tyckt sig här finna en dårskap hos Herren Kristus och drivit begabberi därmed; andra åter hava i välment överdrift lämpat det på förhållanden, som Kristus aldrig åsyftat. De förra borde dock betänka sig, innan de begabba denne Herrens lärdom och blott av detta sitt sinne sluta, huru långt de måste vara fjärran från hans sinne. Nej, här är sannerligen den högsta visdomen. *Saliga äro de saktmodiga!* Dem skall Herren själv taga i sitt försvar; då de åter, som själva vilja försvara sig, också själva få sörja för utgången.

Men för att nu fatta rätta meningen med detta ställe, är nödigt märka vad som genom hela detta kapitel måste ihågkommas, att Kristus här är sysselsatt med att rätta fariséernas förvändning av lagen. Så hade de ock förvänt det budet, som i 2 Mos. 21:sta och 3 Mos. 24:de kap. var givet åt överhet och domare, nämligen att de skulle i ett domsutslag kräva öga för öga, tand för tand o. s. v., och hade lärt folket, att

även varje enskild människa kunde handla så med sin nästa, giva slag för slag och löna ont med ont.' Det är emot en sådan förvändning av lagen, Kristus här uppträder och förbjuder allt enskilt självförsvar och all självhämd. Det är överheten, som skall hava svärdet, och överheten skall även bruka det (Rom. 13: 4). Emot denna Guds ordning har Kristus icke talat. Vilken dårskap om man så tillämpade Kristi ord, att man sade till domare, lärare, föräldrar: I skolen icke motstå, den som är ond! Nej, här talar Kristus endast med *sina kristna* såsom *enskilda människor*, utom ämbetet och regeringen, huru var och en för sin person skall leva, nämligen så, att han ingen hämnd åstundar, utan är så sinnad, att om någon slår honom på det ena kindbenet, han då, om så behöves, även vänder det andra till, och icke blott avhåller handen ifrån hämnd, utan ock hjärtat, tankarna, tungan och alla krafter. Ett sådant gott, milt och tåligt hjärta fordrar den heliga lagen. 3

Därom säger Kristus ytterligare i samma kap. v. 43: »I haven hört, att det är sagt: Du skall älska din nästa och hata din ovän. Men jag säger eder: Älsken edra ovänner; välsignen dem, som förbanna eder; gören väl mot dem, som hata eder; bedjen för dem, som försmäda och förfölja eder; - på det att I skolen vara eders Faders barn, som är i himmelen; ty han låter sin sol gå upp över onda och goda och låter regna över rättfärdiga och orättfärdiga.» Märkom åter av dessa ord, huru Herren Kristi sinne är, och huru hans kristna skola vara sinnade! »Älsken edra ovänner; välsignen dem, som förbanna eder; gören väl emot dem, som hata eder» o. s. v. Vi säga åter: må varje kristen besinna, huru högt Herren här sätter målet, att vi dock åtminstone måtte veta, vad som är helighet, och icke genomvandra vårt liv i den onda naturens mörker. Herren Kristus straffar icke blott dem, som *hata* sina ovänner, tala illa om dem eller göra dem något ont, utan han vill icke heller hålla dem för fromma, vilka underlåta att *älska* dem och göra dem gott. Ty när han här säger: »Älsken edra ovänner», så betyder »älska» verkligen att *älska*, att hava ett av barmhärtighet brinnande hjärta och innerligen önska dem allt gott. För det andra vill han, att denna kärlek också skall bevisa sig med hulda ord och med förböner, då han säger: »Välsignen dem, som förbanna eder».

Då hatet och fiendskapen icke kan utövas på annat sätt, så sker det vanligen genom ord, att man söker på allt möjligt sätt förklena sin ovän, vanställa hans rykte och säga allt ont om honom. Men här säger din Herre Kristus, att du skall tvärt om tala väl och önska intet ont, utan välsigna dem, som förbanna. Ja, hörom, huru aposteln Paulus uttrycker detsamma, som Kristus här sagt oss: »Välsignen dem, som förfölja eder; välsignen och förbannen icke»³ (Rom. 12: 14). O, min Gud, hur långt äro vi icke från ditt sinne och dina rätter! »Välsignen dem, som förbanna eder!» O, Herre Gud, fördöm oss icke! Och aposteln upprepar två gånger det ordet »välsignen», antydande därmed, huru alldeles nödvändigt den förmaningen behöver behjärtas och efterlevas. Men när vi skola så älska, välsigna och tala väl om våra ovänner, om »dem, som förfölja oss», vilka äro då de, som vi skola hata och förbanna? Det vill här synas, som skullo sådant icke alls tillhöra ett sant heligt sinne, en Jesu efterföljare; han skall icke hata, förtala eller förbanna någon människa.

Men här torde någon säga: Läsa vi icke i skriften, att även heliga män, ja, Kristus själv och hans apostlar, hava hårdeligen tilltalat fienderna? Kallas det att älska och välsigna dem? Svar: Vad de heliga hava hårt och straffande talat i Herrens namn, är icke någon människas, utan den helige Gudens straffande och förbannande. Det som göres på ämbetets vägnar såsom när en domare avkunnar en dödsdom, eller bödeln dräper, eller en lärare med Guds ord och i Kristi sinne straffar, allt sådant är Guds straffande. Och vad Gud gör är allt rätt och heligt. Men här talar Kristus om vad vi, blott såsom människor, skola göra mot dem, som äro mot oss fientliga - icke om vad ett ämbete gör, utan om vad människan gör. Och då heter det blott: älska, välsigna, tala väl, göra gott.

Till sådan kärleks bevisande hörer ock det Herren säger i v. 42: »Giv den, som beder dig, och vänd dig icke bort ifrån den, som vill låna av dig.» Även om det är din ovän, som är i nöd, skynda att hjälpa honom - »gören väl mot dem, som hata eder». Och Herren anför här tvenne bevekande skäl, varför vi skola sålunda älska våra ovänner och göra dem gott; först, att vi på detta sätt, såsom goda barn, må likna vår himmelske Fader. Han säger: »På det att I skolen vara eders Faders barn, som är i himmelen; ty han låter sin sol gå upp över onda och goda och låter regna över rättfärdiga och orättfärdiga.»

Då Herren här nämner solen och regnet, vilka äro de tvenne huvudmedlen, genom vilka all jordens frukt och välsignelse gives oss, så har han däruti innefattat hela den oändliga rikedom av alla Guds gåvor och välsignelser på jorden; och dessa giver han oupphörligt åt sina fiender, lika väl som åt sina

barn och vänner. Sådant är Guds hjärtelag, så skola ock vi vara sinnade. - Den andra bevekelsegrunden, Herren här anför, är den, att vi i motsatt fall likna icke honom, utan de ogudaktigaste människor. Han säger: »Ty om I älsken dem, som älska eder, vad fån I för lön? Göra icke även publikanerna detsamma? Och om I visen vänlighet endast mot edra bröder, vad synnerligt gören I? Göra icke även publikanerna sammalunda?» Då de, som eljest vilja gälla för goda och fromma människor, äro så falska i sin kärlek, att de blott älska och tjäna sina vänner, borde de visst vakna vid dessa Kristi ord. Det finnes knappt så onda människor, tjuvar eller rövare, att de icke hålla vänskap inom sitt eget band. Kristus säger, att även de onda andarna hava denna samhällighet, annars bleve deras rike förstört (Luk. 11: 18). Se nu, huru from du är, då du blott är vänlig och huld mot dina vänner. Du är så from som tjuvar och rövare, ja, som de onda andarna.

- Kristus slutar sålunda: »Varen fördenskull I fullkomlige, såsom eder himmelske Fader är fullkomlig.» Detta språk skall man först förstå på följande sätt: Här talas om kärleken; och kärleken kallas fullkomlig, då både dess grund och dess föremål äro de rätta, till skillnad från fariséernas falska kärlek, vilken först saknade den rätta grunden, *Guds kärlek till oss och det himmelska livet i hjärtat*, och för det andra, omfattade blott deras vänner; då Kristus däremot här lär, att vi skola älska *alla* människor. Detta är visst den första betydelsen av detta ställe.

Men vem vet icke, att Guds heliga lag fordrar *allt slags fullkomlighet*? Eller kan Gud upphöra att äska det goda och straffa det onda kan han upphöra med sådant äskande och straffande, förrän vi blivit helt lika honom själv? Kan Gud vara nöjd med någon kvarleva av synd? Tillägget: *såsom eder himmelske Fader är fullkomlig*, det är just grunden och måttet för all Guds lag., Det är inför denna senare och högsta bemärkelse på fullkomlighet som »intet kött av lagens gärningar kan varda rättfärdigat». Och dock är denna högsta fullkomlighet det, som Gud alltid måste fordra; därför är den ock alltid *målet*, efter vilket alla lydaktiga hjärtan sträva, men för vilket de ock beständigt bliva syndare, så länge de äro på jorden.

Vi hava nu till någon del sett, vad det femte budet kräver. Nu återstår intet mer, än att var och en går till sitt hjärta och i Herrens namn besinnar, att detta allt skall nu icke blott *vetas*, utan *göras* - och det av var och en, även av *dig*, som läser detta. Eller skola somliga människor blott höra, läsa, veta och tala om helighet, men lämna åt andra att göra det? Vill du fåfängliga människa veta, att *Guds rike består icke i ord, utan i kraft*? Du, som läser eller hör detta, huru gör *du*, vad vi här betraktat? Herren Kristus skådar allas väsende.

Han talade till den lagkloke om en präst och en levit; religiösa voro de, sina böner läste de m. m., men åt den sargade mannen gjorde de intet - de sågo på honom, men gingo förbi. Vi märka här, huru Herrens ögon följa skrymtaren. Och det är just genom detta skrymtaktiga umgående med Herrens ord, människor kunna förbliva så starka och helbrädda, att Herren Kristi allra strängaste förklaring över buden icke det minsta bekommer dem. Blott detta tecken är nog att bevisa ett förstocket hjärta, en falsk och sovande ande.

De åter, för vilka Herren blivit en levande och närvarande Gud, så att de vilja *allt*, vad han bjuder, så att hans ögon också följa deras hjärtas synder, de bliva alldeles tillintetgjorda genom detta bud. De äro förstummade och förskräckta - men dessa hava hela lagens fullbordan blott genom tron på Kristus, vilken blev *gjord till synd för oss* och smakade just den död, som var mördarens straff -han var då en mördare för alla mördare (2 Kor. 5: 21; Gal. 3: 13). Hos dem, som levande tro sådant, *födes* kärleken i hjärtat, så att de i sin glädje nu verkligen älska sin nästa, då de försmälta av den kärlek, varmed Gud har älskat oss. Gud förläne oss sådan tro och kärlek! *ty kärleken är lagens och detta buds fullbordan*. Amen.

[†] Ordet r a k a härleder sig antingen från ett hebreiskt ord, som betyder tom, innehållslös, oduglig, eller ock från ett ord, som betyder s p o t t a. I vilket fall som helst se vi skäl för den förklaringen, att ordet »raka» betecknar allehanda ord och åtbörder, varmed man skymfar någon, t. ex. så: »tvi dig, du oduglige», och dylikt. Ordet d å r e har en betydelse, som angriper nästans förhållande till Gud och hans rike, innebär således ett dömande och fördömande, som härleder sig blott av' arghet och kärlekslöshet. Ty om man med rent kärleksnit och på sin rätta plats brukar ordet: du dåre eller något dylikt. såsom när Kristus och Paulus brukade dylika ord (Matt. 23: 17, 19; Luk. 24: 25; Gal. 3: 1), så är det icke synd, utan rätt och gott, likasom att straffa och döda, då det sker på ämbetets vägnar.

2 D o m e n var en underrätt i judalandets förnämsta städer, motsvarande en härad- eller rådhusrätt hos oss, vid vilken vanligare mål av dömdes; s t o r a r å d e t, synedrium, var den stora av 72 medlemmar bestående överdomstolen i Jerusalem, i

vilken översteprästen förde ordet, och där de svåraste brottmål skulle prövas och avdömas (det var inför det »rådet» Kristus först dömdes); e l d e n s h e l v e t e, eller »eldens gehenna», var egentligen den Hinnoms dal, där först en tid den ohyggliga offerdyrkan åt Molok övades, och där sedan allt orent, samt de grövsta brottslingars lik förbrändes, och vilken dal, med sin beständigt brinnande eld och uppstigande rök, var en märklig bild av helvetet, »där deras mask icke dör och elden icke utsläcks». Det tillhörde Kristi egna våltalighet att uti sin framställning åskådliggöra andliga och eviga förhållanden med bilder av dessa yttre och synliga föremål.

"" Men här uppstår en fråga, varöver samvetsömna kristna ofta varit i bekymmer, nämligen om en kristen någonsin må söka sin rätt genom domstol. Då Paulus i 1 Kor. 6 bestraffar sina korintier, att de gingo med varandra till rätta, och det inför de otrogna, och säger: »Varför låten I icke hellre göra eder skada?» så talar han egentligen därom, att de kristna sinsemellan, således bröder i Kristus, kunde så tvista med varandra. Detta var ju ock en ohygglig företeelse. Bröder i Kristus skulle ju genom överenskommelse i kärleken bilägga alla frågor sinsemellan. - Men en kristen kan ju bliva invecklad med världen i sådana frågor, att endast en domstol kan slita tvisten. Då frågas: Skall han då alltid hellre lämna sin rätt? Får han aldrig anmäla sin sak för överheten, aldrig vädja till en domstol? - Svar: Av Kristi och Pauli exempel se vi tydligt att detta icke är i alla händelser förbjudet. Ty då Kristus stod inför domstol, då yrkade han på laglig behandling; ty när en dräng där gav honom en kindpust, då vände han icke det andra kindbenet till utan talade om rätt, sägande: »Har jag talat orätt, så visa, att det är orätt; men har jag talat rätt, varför slår du mig?» Märk! »visa, att det är orätt»; vi stå ju nu inför en domstol, där skall man ju handla efter lag. Men se, när han sedan överlämnades åt skaran av drängar och krigsknektar att begabbas, och de slog honom många slag, då säger han icke ett ord däremot, utan är nu såsom ett far, som föres till slaktning, och såsom ett lamm, som tiger för den, som klipper det och icke upplåter sin mun. - Så ock Paulus, då en medlem av rådet bjuder slå honom på munnen, svarar han: »Sitter du för att döma mig efter lagen och befäller mot lagen, att man slår mig?» Och då han sedan står inför Festi domstol, så »vädjar han till kejsaren», ja, *fordrar* att bliva dömd inför kejsarens rätt (Apg. 25).

Av dessa exempel se vi, att icke allt vädjan till domstol är förbjudet. Och vartill skulle överheten annars vara, om icke till att skydda rättvisan? Men då det å andra sidan vore alldeles stridande mot ett kristligt sinne att för allehanda mål processa och ligga vid domstolar, så blir slutsatsen, att den, som har nog tro och undergivenhet för att hellre lida och låta göra sig orätt, den gör visserligen bäst. Dock, om någon med fridsamt hjärta, endast tvingad av några tillfälliga omständigheter; anmäler en sak inför

domstol, så är detta visst icke det självförsvar och den självhämd, som Kristus här förbjuder. Saken är tvärt om överlämnad åt överheten, ja, åt Gud själv, vilken nu genom överheten antingen skaffar dig rätt, eller ock låter dig lida orätt. Då fordras blott, att du med en kristlig undergivenhet under Guds behag tager utgången, såsom den gives, vetande, att *ingenting sker dig utan Herrens befallning* (Jer. Klagov. 3: 33-38; Ef. 45:

6, 7; 2 Sam. 16: 10, 11). En kristen, som, när han lider orätt, kunde väl behjärta dessa bibelställen, skulle sannerligen icke mycket gräma sig över människors ondska, utan med stor tröst skåda blott sin trofaste Gud i allting.

- C-O Rosenius

© [www.pietisten](http://www.pietisten.com)

Texterna får användas fritt, helt eller delvis, digitalt eller analogt, kopierat eller tryckt om ditt syfte är att främja Kristi rikets tillväxt.

Texterna får dock inte användas i någon form av försäljning utan tillstånd från [pietisten.com](http://www.pietisten.com).